

Öğretmenlerin Kariyer Basamakları Sınavına Katılım Motivasyonları

Teachers' Motivations for Participating in the Career Steps Exam

ÖZET

Bu çalışmada kariyer basamakları yönünden uzman öğretmen/başöğretmen unvanını elde etme konusunda eğitim çalışanlarının sınava katılım motivasyonları tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma tarama yönteminde olup veriler açık uçlu yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan anket ile toplanmıştır. Araştırmanın erişimi kolay örnekleme metodu uygulanmasına karşın farklı branş ve kıdemdeki öğretmenlerin örnekleme dahil edilmesi için özel bir çaba verilmiştir. Buna göre araştırmanın örneklemi 158 öğretmen ve 22 uzman öğretmenden oluşmaktadır. Yapılan çalışmada anket sorularına gelen cevaplar içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, okullarda kariyer basamakları uygulamalarına eğitim-öğretim alanında çalışan öğretmen ve uzman öğretmenlerin ilgi gösterdiği görülmüştür. Katılımcıları sınava girmeye yönelten başlıca motivasyonun ekonomik katkı olduğu, ikinci olarak da unvan kazanma geldiği bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kariyer, Uzman Öğretmen, Başöğretmen

ABSTRACT

In this study, it has been done to determine the motivation of education employees to participate in the exam in terms of obtaining the title of expert teacher/head teacher in terms of career steps. The research is in the scanning method and the data were collect by a questionnaire consist of open-ended semi-structured questions. Although the easy-to-access sampling method of the research was applied, a special effort was made to include teachers from different branches and seniority in the sample. Accordingly, the sample of the study consists of 158 teachers and 22 expert teachers. In the study, the answers given to the survey questions were consisted by content analysis method. According to the done of the study, it was seen that teachers and specialist teachers worked in the field of education showed interest in career steps in schools. It has been found that the main motivation that leads the participants to take the exam is the economic contribution, and secondly, to gain a title.

Keywords: Career, Specialist Teacher, Head Teacher

GİRİŞ

Öğretmenlik mesleği Türkiye’de eğitim gören her bireyin karşılaştığı ilk meslektir. Çocukluk döneminden yetişkinliğe kadar geçen süreçte öğrencilerin en çok iletişim kurduğu kişiler öğretmenleridir. Bu nedenle öğretmenlik mesleği daha çok öğretmenleri seven ve onlara ilgi duyan bireyler tarafından öncelikli olarak tercih edilmektedir.

Öğretmen olmak için öncelikle üniversite bitirmek, pedagojik formasyon almak ve ilgili kamu personeli seçme sınavında başarılı olmak gereklidir. Öğretmenlik mesleğine başladığında genellikle tecrübesizlikle yapılabilecek hatalar ilerleyen süreçte azalarak öğretmenlik mesleğinin edindirdiği tecrübe ile daha etkin öğretmenlik yapılmaktadır.

Ülkemizde çalışma hayatı erkekler için 60 yaş, kadınlar için 58 yaş olması nedeni ile 23 yaşında göreve başlayacak bir öğretmen için 37 yıllık bir çalışma hayatı öngörülebilir. Uzun süreli çalışma hayatında öğretmen olarak başlayıp öğretmen olarak emekli olmak mesleki çalışma ilkelerine uygun olmadığı için Milli Eğitim Bakanlığı’na 2005 yılında “Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği” yayınlanmıştır.

Bu çalışmada kariyer basamakları yönünden uzman öğretmen/başöğretmen unvanını elde etme konusunda eğitim çalışanlarının sınava katılım motivasyonları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Celil Akkaya¹

Ali Dere²

Abdullah Elen³

Beyhan Akgün Koçak⁴

Zeynel Abidin Özsoy⁵

Adem Öz⁶

How to Cite This Article

Akkaya, C., Dere, A., Elen, A., Akgün Koçak, B., Özsoy, Z. A. & Öz, A. (2023). “Öğretmenlerin Kariyer Basamakları Sınavına Katılım Motivasyonları” International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:116; pp:8977-8987. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.72873>

Arrival: 05 September 2023

Published: 25 October 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Öğretmen, MEB, İstanbul, Türkiye. ORCID: 0009-0007-3491-8900

² Öğretmen, MEB, İstanbul, Türkiye. ORCID: 0009-0004-0309-8143

³ Öğretmen, MEB, İstanbul, Türkiye. ORCID: 0009-0007-8828-4982

⁴ Öğretmen, MEB, İstanbul, Türkiye. ORCID: 0009-0007-7222-8812

⁵ Öğretmen, MEB, İstanbul, Türkiye. ORCID: 0009-0000-3070-8263

⁶ Öğretmen, MEB, İstanbul, Türkiye. ORCID: 0009-0009-3029-6264

1. Maarif Kongresi 15 Temmuz 1921 tarihinde, 2. Maarif Kongresi 14 Temmuz 2021 tarihinde düzenlenmiştir. 1921 yılından 2021 yılına kadar geçen sürede ise 20 Milli Eğitim Şurası toplanmıştır.

1962 yılında düzenlenen 7. Milli Eğitim Şura'sında "Öğretmen Meslek Kanunu" ele alınmıştır.

2005 yılında kabul edilerek Resmi Gazete' de yayımlanan "Öğretmen Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği"ne istinaden 2006 yılında yapılan bir sınav ile öğretmenler uzman öğretmenlik unvanı almışlardır. Sonrasında yaşanan hukuki anlaşmazlık ve ihtilaflar nedeni ile başka bir uzman öğretmenlik sınavı düzenlenmemiştir.

14 Şubat 2022 tarih 31750 sayılı Resmi Gazete'de 7354 sayılı Öğretmenlik Meslek Kanunu yayınlanmıştır. Bu kanunun 5 ve 6. Maddeleri dayanak gösterilerek 12 Mayıs günü Resmi Gazete'de yayınlanan "Aday Öğretmenlik ve Öğretmenlik Kariyer Basamakları"⁷ yönetmeliği yürürlükte yerini almıştır.

Cumhuriyetin ilanından bu yana sadece yakın tarihte bir kez uygulanan kariyer basamakları sınavı sonrasında uzman öğretmenlik unvanı elde eden öğretmenler ve bu unvana sahip olmayan öğretmenler bulunmaktadır.

Bu çalışmada kariyer basamakları yönünden uzman öğretmen/başöğretmen unvanını elde etme konusunda eğitim çalışanlarının sınava katılım motivasyonları tespit edilmeye çalışılmıştır.

YÖNTEM

Problem Durumu

Öğretmen Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği'ne istinaden 2006 yılında yapılan Milli Eğitim Bakanlığı'na yapılan sınav sonucunda başarılı olan öğretmenlere uzman öğretmen ve başöğretmen unvanları verilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 29.06.2020 tarih 8613324 sayılı Bilgi Edinme (Uzman ve Baş Öğretmenlik) konulu cevap yazısı ile 29 Haziran 2020 tarihli MEBBİS veri tabanı kayıtlarına göre Bakanlık resmi eğitim kurumlarında; 100 Baş Öğretmen ve 83350 Uzman Öğretmen'in görev yaptığı belirtilmiştir.

2006–2022 tarihleri arasında geçen süreçte başka bir sınav düzenlenmemiştir. Ancak 2022 yılında Resmi Gazete'de yayınlanan "Öğretmenlik Meslek Kanunu'na istinaden 2022 yılı Kasım ayında ikinci kez Uzman Öğretmen/Baş Öğretmen unvanı sınavı yapılmasına karar verilmiştir.

2006 yılında düzenlenen sınav sonucunda unvan elde eden öğretmenler maddi olarak diğer öğretmenlerden daha fazla unvan geliri etmişlerdir. Sınavdan sonra geçen 16 yıllık arada yeniden sınav yapılmaması ya da kariyer unvanı elde edilmesi konusunda bir çalışma yapılmaması sonucunda bu unvana sahip olmayan öğretmenleri maddi kazanç konusunda dezavantajlı duruma düşürmüştür.

Kariyer unvanına sahip öğretmenler ile bu unvana sahip olmayan öğretmenlere arasında meydana gelen farklılıklar konusunda akademik çalışmalar yapılmıştır (Cımbız & Küçükler, 2015). (Bakioğlu & Banoğlu, 2013). Alanda bu konuda yapılan araştırmalar bulunmasına rağmen değişen zaman ve yönetmeliklere göre kariyer basamaklarına duyulan ilginin kaynaklarında değişimin incelenmesi önemlidir.

Problem Cümlesi

Kariyer basamakları yönünden uzman öğretmen/başöğretmen unvanını elde etme konusunda eğitim çalışanlarının sınava katılma motivasyonları nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Gelişmiş ülkelerin sahip oldukları yetişmiş insan kaynakları bu ülkelerin kalkınmasındaki önemli unsurlardandır. Nitelikli bireylerin yetişmesinde başat aktör olan eğitimciler ülke kalkınmasında adeta kaldıraç olarak görev yapmaktadırlar.

Ülkemizin de gelişmiş nitelikli ülkeler içerisinde olabilmesi için nitelikli bireylere, nitelikli bireylerin yetiştirebilmesi için ise öğretmenlere ihtiyacı vardır. Gelecek nesillerin yetiştirilmesinde şimdiki zamanın değil gelecek zamanın gereksinimlerini karşılayabilecek nitelikte eğitimcilerin yetiştirilmesi için öğretmenlerin mesleki ve bireysel olarak sahip oldukları nitelik ve statülerinde iyileştirme yapılmalıdır (İş & Birel, 2022).

Günümüzde yaşanan teknolojik, ilmî, sanatsal ve kültürel değişimler sonucunda bireylerin bilgiyi ezberleme yerine, kendi kendine öğrenebilmesi, bilişim araçlarını kullanabilmesi, yaratıcı ve eleştirel düşünebilme niteliklere sahip olması beklenmektedir (Öğretir Özçelik & Tuğluk, 2018).

Heraklitos'un söylediği “Değişim, değişmeyen tek şeydir” sözü üzerine değişim kavramı geçmişten günümüze her alanda insanlığı etkisi altına almaktadır. İnsanların eğitiminde baş aktör olan öğretmenler ise bu değişime en hızlı adaptasyon gösterme zorunluluğu hisseden meslek grubundadır.

Değişimin zamana yayılan bir unsur olması ve öğretmenlerin de bu geçen zaman sürecinde mesleki olarak kendilerini geliştirmeleri sonucunda kariyer basamakları olarak uzman öğretmen/başöğretmen unvanları ortaya çıkmıştır. Bu unvanların elde edilmesi için ülkemizde kariyer basamakları sınavı uygulanmaktadır.

Akademik çalışmalar incelendiğinde; kariyer sınavının uzmanlığı ölçme konusunda yetersiz kalacağı, bu sınavın uzman öğretmen/başöğretmen unvanını elde etmeleri konusunda öğretmenlere mesleki açıdan katkı sağlayacağı, kariyer basamakları sonucunda plansızlık ya da istikrarsızlık durumlarının oluşabileceği, öğretmenlerin refah seviyelerinin artması gerektiği şeklinde farklı fikirlerin bulunmaktadır. Kariyer basamakları konusunda girecekleri sınavın etkileri tartışılmakla beraber öğretmenlerin bu sınava katılmalarını etkileyen motivasyon unsurları belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarının gelecekte öğretmenlikte kariyer basamakları ile ilgili yapılacak siyasaaların düzenlenmesinde yol gösterici olması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Öğretmenlerin mesleki kariyerlerinin gelişmesinde kullanılan uygulamalar ile mesleki kariyerlerindeki gelişmelerin ise kıdem artışı ve ekonomik şartlarına olan katkısının yetersiz olduğunu, bunun da motivasyonlarını azalttığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin mesleki kariyerlerinin özendirilmesi gerektiği ve mesleki gelişim için çalışan öğretmenlerin ödüllendirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur (Gümüştaş & Gülbahar, 2022)

Öğretmenlik Meslek Kanunu ile öğretmenlerin kariyer basamakları sonucunda maddi ve manevi refah düzeyleri iyileştirilmelidir (Altan & Özmusul, 2022).

Bu çalışma öğretmenlerin kariyer basamakları sınavına katılmalarını etkileyen farklı motivasyon unsurlarının araştırılarak belirlenmesi açısından önemlidir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma 2022-2023 eğitim öğretim yılında görev yapmakta olan 158 öğretmen ve 22 uzman öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma tarama yöntemiyle yapılmış olup, öğretmenlere ve uzman öğretmenlere yöneltilen sorular ile sınırlıdır.

Araştırmanın Varsayımları

Görüşmeye katılan öğretmenlerin sorulara samimiyetle cevap verdikleri varsayılmaktadır.

Tanımlar

Öğretmenlik Kariyer Basamakları: Resmî Gazete’de yayınlanan² “Aday Öğretmenlik ve Öğretmenlik Kariyer Basamakları Yönetmeliği’nin 11. Maddesine göre; “Öğretmenlik; adaylık döneminden sonra öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olmak üzere üç kariyer basamağına ayrılır.”

Genel Bilgiler

Kariyer Kavramı

Kariyer kelimesinin Latince “carrus” ve “carrera” at arabası ve yol anlamlarında kullanılmıştır. Fransızca “carrière” yani yarış yolu; İngilizce ise sözlük anlamı olarak “career” yani meslek anlamlarında kullanılmaktadır (Seçer & Çınar, 2011).

Kariyer; insanların meslek hayatı süresince bulunduğu meslekte ilerleme göstermesi, elde ettiği mevkiler ile birlikte daha fazla maddi ödül ve sorumluluk elde etmesidir (Bakioğlu & İnandı , 2001)

Literatür Taraması

Gündoğdu ve ekibi tarafından yapılan çalışmada Kariyer Basamaklarında Yükselme Sınavına girerek “uzmanlık” unvanını/statüsünü alan öğretmenlerin yeni sistem ve söz konusu sınava ilişkin görüşleri incelenmiştir. Çalışma sonucunda kariyer sisteminin eğitimciler tarafından tam anlaşılmadığı, sınavın alandaki uzmanlığı ölçmek için yeterli olmadığı, sistemin anlaşılmadığı ve maddi olanak sağlaması gerektiği belirtilmiştir (Gündoğdu & Kızıltaş, 2008).

² 12 Mayıs 2022 tarih 31833 sayılı yönetmelik.

Göksoy ve arkadaşları yapılan çalışmada uzman öğretmenlik uygulaması okul yöneticilerinin görüşlerine göre değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmada okul yöneticileri tarafından uzman öğretmenlik uygulamasına olumlu yaklaşmadıkları, uzman öğretmenlik seçiminde uygulanan kriterlerin yeterli olmadığını belirttikleri görülmüştür. Uzman öğretmenlik uygulamasının öğretmenlerin mesleki açıdan kendilerine katkı sağladığını ve ücret artışının özendirici bir unsur olduğu belirtilmiştir (Göksoy, Sağır, & Yenipınar, 2014).

Bakioğlu ve Banoğlu tarafından yapılan çalışmada öğretmenlikte kariyer basamakları uygulaması ve kariyer basamaklarına ilişkin öğretmen görüşlerinin metaforlar aracılığıyla toplanması ve öğretmenlerin söz konusu duygu, düşünce, görüşleri ile okuldaki sosyal iletişim ağ yapıları arasındaki ilişki özgün bir yöntemle analiz edilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda uzman öğretmenlik metaforu olarak boş unvan ve çıkarıcılık kodlarının öne çıktığı, başöğretmenlik metaforu olarak ise öğretmenlerde farklı duygu ve düşüncelerin olduğu, kariyer basamakları bütüncül olarak değerlendirildiğinde ise plansızlık ve istikrarsızlık temalarının öne çıktığı görülmüştür (Bakioğlu & Banoğlu, 2013).

Kaplan ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada, söz konusu basamaklarının oluşturulmasına ilişkin okul idarecileri, öğretmenler ve hatta müfettişlerin görüşleri belirlenmiştir. Yapılan çalışmada oluşturulacak olan kariyer basamaklarının öğretmenlerin mesleki gelişimine katkı sağlayıp içsel motivasyonlarını artıracığı belirlenmiştir. Ayrıca kariyer basamaklarının tekrardan kurgulanıp yasal zeminin oluşturulmasının öğretmenlerin mesleki gelişimine katkı sunacağı tespit edilmiştir (Kaplan & Gülcan, 2020).

Altan ve Özmuşul tarafından yapılan çalışmada, öğretmen refahı konusu incelenerek, öğretmenlerin mesleki refahı ve Türk Eğitim Sisteminin iyileştirilmesi konusundaki politika ve uygulamalar ele alınmıştır (Altan & Özmuşul, 2022).

Cımbız ve Küçüker tarafından yapılan çalışmada, değişik kariyer basamaklarında yer alan öğretmenlerin öğretmenlik kariyer basamakları uygulamasının okullardaki etkilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Öğretmenlerin kariyer basamakları uygulamasında ortak bir anlayış içerisinde olmadıkları ve farklı düşüncelere sahip oldukları çalışma sonucunda tespit edilmiştir (Cımbız & Küçüker, 2015).

Gümüştaş ve Gülbahar tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin mesleki motivasyonlarını artıran unsurlar araştırılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda öğretmenlerin çalışma motivasyonunu etkileyen unsur olarak ekonomik olarak yeterli seviyede olmalarının istenildiği tespit edilmiştir (Gümüştaş & Gülbahar, 2022).

Literatür Taraması Özeti

Araştırma konusuna dair yapılan alan yazı taramasında öğretmenler arasında farklı görüşlerin ortaya çıktığı görülmüştür. Her ne kadar ağırlıklı olarak öğretmenlerin kariyer basamakları sınavı sonucunda ekonomik bir fayda elde edecekleri görüşü ağırlık kazansa da, sınavın uygulanması öncesi ve sonrasında yaşanacak olaylar açısından bir belirsizlik içerisinde oldukları görülmüştür. Elde edilecek olan uzman öğretmenlik ve başöğretmenlik unvanlarının öğretmenler arasında ayrışmaya neden olabileceği anlaşılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli tercih edilerek incelenip oluşturulmuştur.

Nicel araştırmalar, sayısal olarak ölçülen değişkenler arasındaki ilişkileri incelemekte ve miktarla ilgilenmektedir. Evrenin, araştırılan konu hakkındaki görüşlerinin yönü irdelenmektedir. Genellenebilirlik öncelendiği için olasılıklı örnekleme tekniklerini kullanmaktadır. Nicel araştırmalarda örneklemin evreni temsil edecek şekilde seçilmesi ve örnekleme oluşturan katılımcılara doğru soruların sorulması önemlidir. (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2019 akt. Demirel, 2018)

Tarama araştırmaları, incelenen konuya ilişkin olarak katılımcıların görüşlerinin (geniş kitlelerin) tespit edildiği ya da ilgi, davranış ve tutum gibi özelliklerinin saptandığı, diğer araştırma türlerine kıyasla genellikle daha büyük hacimli örneklemler üzerinde yapılan araştırmaları temsil etmektedir. Temel amacının, mevcut durumun fotoğrafını çekerek betimleme yapmak olduğu söylenebilir. Geniş kitlelerin görüşleri betimlenirken, bu görüşlerin nasıl ortaya çıktığıyla ilgilenilmemektedir. (Büyüköztürk, Ş. vd. (2008); De Vaus, D., 2013. akt. Demirel, 2018)

Evren-Örneklem

Araştırmanın örnekleme kolay ulaşılabilir örneklem metodu ile belirlenmiştir. Buna göre araştırmacı Türkiye’de çalışmakta olan öğretmenler ve uzman öğretmenlere sosyal medya uygulaması aracılığı ile ulaşmıştır. Araştırmanın örnekleme 158 öğretmen ve 22 uzman öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini oluşturan katılımcıların demografik yapısı Tablo 1 de sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcıların Meslekteki Kıdem Yılı Tablosu

Kıdem Yılı Aralığı	Katılımcı Sayısı
0-4 Yıl	7
5-10 Yıl	39
11-15 Yıl	36
15-20 Yıl	38
21 yıl ve Üzeri	60

Tablo 1 ile katılımcıların öğretmenlik mesleğindeki kıdem yılı araştırılmıştır. 180 katılımcıdan en yüksek katılım sayısı olan 60 ile bu katılımcıların 21 yıldan fazla meslekte oldukları tespit edilmiştir. İlk göreve başlama dönemi olan 0-4 yıl arasında 7 katılımcı bulunmaktadır. 5-20 yıl arasındaki görev zamanları 5-10 yıl, 11-15 yıl ve 15-20 yıl arasında 3 kademedен oluşmakta olup, yaklaşık olarak 38 kişilik ortalama değer sahiptir.

Tablo 2: Katılımcıların Görev Dağılımı Tablosu

Katılımcı Görevi	Katılımcı Sayısı
Öğretmen	158
Uzman Öğretmen	22

Tablo 2 ile katılımcıların mesleki görevleri araştırılmıştır. 180 katılımcıdan 158 kişinin öğretmen olarak görev yaparken, 22 kişinin uzman öğretmen olarak görev yaptığı tespit edilmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların Branş Dağılımı Tablosu

Katılımcı Branşı	Katılımcı Sayısı
Beden Eğitimi	5
Bilişim Teknolojileri	2
Coğrafya	6
Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi	22
Felsefe	1
Fen Bilimleri	7
Fizik	1
Görsel sanatlar	1
İlköğretim Matematik	8
İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersleri	6
İngilizce	11
Kimya / Kimya Teknolojisi	1
Makine Ressamlığı	1
Matematik	4
Meslek dersleri	1
Okul Öncesi Öğretmeni	2
Özel Eğitim Öğretmeni	6
Rehberlik	13
Sağlık hizmetleri	1
Sınıf Öğretmeni	45
Sosyal Bilgiler	4
Tarih	4
Teknoloji ve Tasarım	5
Türk Dili ve Edebiyatı	11
Türkçe	12
TOPLAM	180

Tablo 3 ile katılımcıların branşları araştırılmıştır. 45 kişi ile sınıf öğretmenliği branşından en yüksek katılımın sağlandığı tespit edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veriler yarı yapılandırılmış anket formu soruları ile toplanmıştır. Elde edilen cevaplar üzerinde sınıflandırma yapılarak (Yıldırım & Şimşek, 2005) frekans tablosu elde edilmiştir.

Tablo 4: Çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış anket soruları

No	Yarı Yapılandırılmış Anket Sorusu
1	Sizi "Kariyer Basamakları Sınavı'na girmeye motive eden etmen/etmenler nelerdir?
2	Kariyer Basamakları Sınavı sonucunda elde edeceğiniz Uzman Öğretmen/Başöğretmen unvanı sınava girmeniz için bir etken midir?
3	Uzman Öğretmenlik/Başöğretmenlik unvanı sonucunda bir ek ücret artışı ya da bir sosyal hak olmasa bile bu unvanı elde etmek için sınava girer miydiniz?
4	Uzman Öğretmen/Başöğretmen unvanı için gireceğiniz sınavda başarılı elde etmeniz halinde elde edilecek olan maddi imkanlar haricinde ne gibi hak/haklar sizin bu unvanı taşımanızda motivasyon kaynağı olabilecektir?

Üzerinde çalışılacak veriler için 4 soruluk bir yarı yapılandırılmış anket formu düzenlenerek cevaplar toplanmıştır. Tablo 4 ile anket formunda sorular listelenmiştir. Yapılan araştırmada anket sorularına gelen cevaplar içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada yarı yapılandırılmış anket formu kullanılarak sorulan sorulardan veriler edilmiş ve verilen cevaplar içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi sonrasında katılımcıların cevapları her soru için ayrı ayrı tablo olarak sunulmuştur.

Elde edilen veriler üzerinde sınıflandırma yapılarak belirli kategoriler altında temalaştırılma yapılmıştır. Araştırmanın geçerliliği için katılımcılardan elde edilen verilere yönelik sonuçların açıklanması önemlidir (Yıldırım & Şimşek, 2005).

BULGULAR

Kariyer basamakları yönünden uzman öğretmen/başöğretmen unvanını elde etme konusunda eğitim çalışanlarının sınava katılma motivasyonlarını belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada çeşitli motivasyon kaynaklarının olduğu görülmüştür. Özellikle maddi unsur en yüksek sayıda dile getirilen motivasyon sebebi olmuştur. Elde edilen sonuçların daha ayrıntılı açıklanması için düzenlenen yarı yapılandırılmış anket soruları ayrı ayrı başlık altında ankete iştirak eden öğretmenlerin demografik nitelikleri de yansıtılarak tablolar halinde ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Birinci Soruya Yönelik Bulgular

1. Soru: Sizi "Kariyer Basamakları Sınavı'na girmeye motive eden etmen/etmenler nelerdir?

Tablo 5: Birinci Soruya Ait Katılımcı Beyanları

Sıra	Kariyer Basamakları Sınavı'na Girme Motivasyon Etmeni	Katılımcı Sayısı
1	Maddi getiri sağlaması	113
2	Unvan sahibi olmak	14
3	Unvan ve maddi getiri sağlaması	15
4	Herhangi bir motivasyonu olmayan	21
5	Mecbur hissettiği için	2
6	Çoğunluğun girmesi nedeni ile	2
7	Sınav hakkını kullanmak için	1
8	Kendisini denemek için	1
9	Uzman öğretmen olamama kaygısı hissettiği için	1
10	Meslekte yeni tecrübeler kazanmak için	1
11	Yüksek lisansı olduğu için	2
12	Sınava girmeyeceğini beyan eden	7
TOPLAM		180

Kariyer basamakları sınavına girmeye motive etmen olarak 113 katılımcı ile maddi getiri sağlamasının etkili olduğu görülmüştür. Diğer etmenler olarak unvan sahibi olmak, zorunluluk hissetmek ve benzeri nedenlerle katılımcıların motivasyon etmenlerini belirttiği görülmüştür. Katılımcıların belirttiği etmenler Tablo 5 ile gösterilmiştir.

Tablo 6: Maddi Getiri Sağlaması Cevabı Veren Katılımcılara Ait Çalışma Yılı Tablosu

Sıra	Çalışma Yılı	Katılımcı Sayısı
1	0-4 Yıl	5
2	5-10 Yıl	29
3	11-15 Yıl	22
4	15-20 Yıl	24
5	21 yıl ve üzeri	33
TOPLAM		113

En çok sayıda katılımcının cevapladığı "Maddi getiri sağlaması" etmeni incelendiğinde mesleğe yeni başlayan "0-4 Yıl" aralığı haricinde diğer çalışma yıllarında eşit dağılım olduğu görülmüştür. Tablo 6 ile bu dağılım tabloda gösterilmiştir.

Katılımcıların cinsiyet ya da branş dağılımı verileri incelendiğinde motivasyon tercihlerine herhangi bir ayrıştırıcı etki görülmemiştir.

İkinci Soruya Yönelik Bulgular

2. Soru : Kariyer Basamakları Sınavı sonucunda elde edeceğiniz Uzman Öğretmen/Başöğretmen unvanı sınava girmeniz için bir etken midir?

Tablo 7: İkinci Soruya Ait Katılımcı Beyanları

Sıra	Etken Türü	Katılımcı Sayısı
1	Olumsuz etkendir	111
2	Olumlu etkendir	57
3	Maddi sebepler etkendir	6
4	Herhangi bir cevap vermeyen	6
TOPLAM		180

Kariyer basamakları sınavına girmek için uzman öğretmen ya da başöğretmen unvanı elde bir etken midir sorusuna alınan cevaplar değerlendirildiğinde olumsuz etken belirten katılımcı sayısı 111 kişidir. Ancak olumlu etken belirten 57 katılımcı olduğu görülmüştür. Buradan katılımcıların sınava unvan için girmeyi tercih etmedikleri anlaşılmaktadır. Tablo 7 ile bu dağılım tabloda gösterilmiştir.

Tablo 8: Elde Edilecek Unvan Sınava Katılmada Olumsuz Etkendir Tablosu

Sıra	Çalışma Yılı	Katılımcı Sayısı
1	0-4 Yıl	6
2	5-10 Yıl	29
3	11-15 Yıl	23
4	15-20 Yıl	22
5	21 yıl ve üzeri	31
TOPLAM		111

Tablo 7 ile olumsuz etken belirten 111 katılımcıya ait demografik yapı incelendiğinde Tablo 8 ile belirtilen çalışma yılı tablosu ortaya çıkmıştır. Olumsuz etken öğretmenlerin mesleki çalışma yılları incelendiğinde en düşük sayıda katılım gösteren 6 katılımcının 0-4 yıl aralığı olduğu görülmüştür. En düşük sayıda olumsuz görüş bildiren katılımcıların göreve yeni başlayan öğretmenler olduğu görülmüştür. Ayrıca meslekteki süresi 5 yıl ve daha fazla olan öğretmenlerin ise daha yüksek sayıda katılım ile olumsuz görüş bildirdikleri Tablo 8 ile gösterilen verilerden anlaşılmıştır.

Üçüncü Soruya Yönelik Bulgular

3. Soru : Uzman Öğretmenlik/Başöğretmenlik unvanı sonucunda bir ek ücret artışı ya da bir sosyal hak olmasa bile bu unvanı elde etmek için sınava girer miydiniz?

Tablo 9: Üçüncü Soruya Ait Katılımcı Beyanları

Sıra	Beyan Türü	Katılımcı Sayısı
1	Hayır katılmazdım	126
2	Evet katılırdım	41
3	Emin değilim	4
TOPLAM		180

Bir ek ücret ya da sosyal hak elde edilmese bile unvan elde etmek için öğretmenlerin bu sınava girip girmeyecekleri araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda Tablo 9'da belirtilen veriler doğrultusunda 180 katılımcıdan 126'sının sınava katılmayacaklarını ifade ettikleri, 41 katılımcının ise sınava katılacaklarını ifade ettikleri görülmüştür.

Öğretmenlerin kariyer basamakları sınavına katılma amaçlarının unvan elde etmek olmadığı konusunda Tablo 7 ve 9'daki verilerin uyumlu olduğu tespit edilmiştir.

Dördüncü Soruya Yönelik Bulgular

4. Soru : Uzman Öğretmen/Başöğretmen unvanı için gireceğiniz sınavda başarılı olmanız durumunda elde edilecek olan maddi imkanlar haricinde ne gibi hak/haklar sizin bu unvanı taşımanızda motivasyon kaynağı olabilecektir?

Tablo 10: Dördüncü Soruya Ait Katılımcı Beyanları

Sıra	Sınav Sonucu Elde Edilecek Diğer Motivasyonlar	Katılımcı Sayısı
1	Herhangi bir imkan gereksinimi duymayan	78
2	Maddi haklar	22
3	Statü, saygınlık ve takdir edilmek	15
4	Mesleki motivasyon ve kariyer sahibi olmak	12
5	Derece/Kademe terfii	9
6	Mesleki gelişim	4
7	Alışveriş indirimi ve özel haklar	4
8	Daha az derse girme	2
9	Özlük haklarının iyileştirilmesi	2
10	Emekliliğe katkı sağlaması	2
11	İdarecilik ve yönetime katılım	2
12	Yeşil pasaport sahibi olmak	2
13	Farklı görüşler beyan eden	5
14	Herhangi bir imkan belirtmeyen	21
TOPLAM		180

Öğretmenlerin katılacakları kariyer sınavı sonucunda maddiyat haricinde elde etmek isteyecekleri haklar konusundaki veriler Tablo 10 ile gösterilmiştir. Maddi imkânların yeterli olduğunu belirten 78 katılımcı ve 22 katılımcı haricinde öğretmenlerden 15 katılımcı statü, saygınlık ve takdir edilmeyi arzu ettikleri görülmüştür.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın özellikle alt problemlerine dair sonuçlar alan yazında ulaşılan bilgi ve sonuçlara dayalı olarak tartışılmıştır.

Birinci Soruya İlişkin Sonuç ve Tartışma

Öğretmenler mesleki kariyerleri sonucunda elde etmek istedikleri unsurlara ilişkin literatür araştırması yapıldığında;

%57.9 oranında katılım oranı ile sonuçlanan kariyer basamakları öğretmeni maddi açıdan daha çok doyuma ulaştırır (Sağ, 2004).

2006 yılında yapılan sınav ile uzman öğretmen ve başöğretmen unvanı elde eden öğretmenler sertifikalarını almışlar ve bunun karşılığı olarak unvan ve maaş artışı elde etmiştir. Kariyer basamaklarında görev tanımı yapılmadığından bu konuda sorumluluk ve göreve dair kazanım bağlamında hiçbir etki görülmemiştir. Oluşturulan kariyer basamağının salt unvan ve ücret dışında herhangi bir getirisi yoktur (Urfalı, 2008).

Öğretmenin görülen başarı ve niteliğin ödüllendirilmesi, mesleki doyumun artması (Deniz, 2009).

Sosyal statüde yükselme, mesleki tükenmişliği azaltma, sürekli kendini yenileme (Kazoğlu, 2014).

İşini daha iyi yapmak, unvan sahibi olmak, sosyal etkinliklere katılımında artış, ücret artışı, yükselme arzusu (Demir, 2016).

Çalışmada 1. soru ile öğretmenlere sorulan “Sizi "Kariyer Basamakları Sınavı'na girmeye motive eden etmen/etmenler nelerdir?” sorusuna yönelik verilen cevaplarda “Maddi getiri sağlaması” en yüksek oranda verilen cevaptır.

Literatür sonuçları ile incelendiğinde (Sağ, 2004), (Urfalı, 2008) ve (Demir, 2016) tarafından yapılan çalışmada kariyer basamakları ile öğretmenlerin maddi olanaklarının artışı taleplerinin elde edildiği, diğer taleplerinin ise unvan elde etme, kendini yenileme, mesleki doyum elde etmek gibi unsurlar olduğu görülmek ile çalışmada ulaşılan sonuçlar ile literatürde daha önceden varılan sonuçların benzer olduğu görülmüştür.

İkinci Soruya İlişkin Sonuç ve Tartışma

Yaptığımız çalışmada 2. soru ile öğretmenlere sorulan “Kariyer Basamakları Sınavı sonucunda elde edeceğiniz Uzman Öğretmen/Başöğretmen unvanı sınava girmeniz için bir etken midir?” sorusuna yönelik olarak cevaplarda “Olumsuz etkindir” cevabı en yüksek oranda verilen cevaptır.

Alanyazında yapılan taramada (Sağ, 2004) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin eğitim yapılanmalarında objektif bir kariyer geliştirme sürecini motivasyon artırıcı, işe bağlılığı artırıcı bir etken görmedikleri sonucuna varılmıştır.

Öğretmenlerin kariyer basamakları sonucu elde edecekleri Uzman Öğretmen/Başöğretmen unvanı için söz konusu sınava girmedikleri saptanmıştır.

Üçüncü Soruya İlişkin Sonuç ve Tartışma

Öğretmenlerin kariyer yapmak ya da kariyer ile yükselme konularında ne düşündüklerine dair literatür araştırması yapıldığında;

Öğretmenlik mesleğinde yatay kariyer olarak ifade edilen geçişler yok denecek kadar çok azdır. Ülkemizdeki öğretmenlerin üst pozisyon geçişleri yetersiz olduğu için öğretmenler, kariyer yapmak adına uğraşmamaktadırlar. (Akçay, 2005 akt. Kaya, 2007) Öğretmenler meslek içinde yükselmeye önem verseler de kariyer adına herhangi bir uğraş vermek istemememktedirler (Sağ, 2004).

Çalışmada 3. soru ile öğretmenlere sorulan Uzman Öğretmenlik/Başöğretmenlik unvanı sonucunda bir ek ücret artışı ya da bir sosyal hak olmasa bile bu unvanı elde etmek için sınava girer miydiniz?" sorusuna yönelik verilen cevaplarda "Hayır katılmazdım" en yüksek oranda verilen cevaptır.

Literatür sonuçları incelendiğinde öğretmenlerin maddi ya da sosyal bir fayda olmadığında kariyerleri sonucunda bir unvan sahibi olmak istemedikleri ortaya çıkmaktadır.

Dördüncü Soruya İlişkin Sonuç ve Tartışma

Öğretmenlerin kariyerleri sonucunda maddi unsurlar haricinde sahip olmayı istedikleri unsurlar konusunda yapılan literatür araştırması sonucunda;

Öğretmenlerin sorunları daha çok maddi ve hukuki boyuttadır. Ekonomik sorunlar olarak maaş düşüklüğü ve ekonomik zorluklar vurgulanırken hukuki boyutta da çalışma koşullarının zorlukları üzerinde durulmuştur (Uygun, 2013 akt. Habacı vd., 2013).

Öğretmenlik mesleği toplumu yeniden inşaa etme sürecinde saygınlıkla karşılanırken maddi değerler açısından yetersiz kalması nedeniyle saygı yönünden değer kaybetmektedir (Celep, 2004 akt. Habacı vd., 2013).

Öğretmelerin motive olabilmelerinin önemi büyüktür. Bunun için sağlam bir teknikle telkin edici ve güven verici bir yönetici desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Ödüllendirme sisteminin geliştirilmesi ve öğretmenlerin sosyal gereksinimlerinin karşılanması gibi adımlar atılmalıdır (Ada vd., 2013).

Çalışmada 4. soru ile öğretmenlere sorulan "Uzman Öğretmen/Başöğretmen unvanı için gireceğiniz sınavda başarıya ulaşmanız durumunda elde edilecek olan maddi imkanlar haricinde ne gibi hak/haklar sizin bu unvanı taşımanızda motivasyon kaynağı olabilecektir?" sorusuna yönelik verilen cevaplarda "Herhangi bir imkan gereksinimi duymama" en yüksek oranda verilen cevaptır. Bu cevap haricinde statü, saygınlık ve takdir edilme, mesleki motivasyon, derece/kademe terfi gibi imkanlar çoğunlukla talep edilmiştir.

Literatür ile karşılaştırıldığında yönetsel destek, hukuki ve sosyal imkanların sağlanması ve saygınlık gibi taleplerin ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca çalışmada ulaştığımız sonuçlar literatürle uyumludur.

Öneriler

Ülkelerin gelişmişlik seviyelerini gösteren en önemli kriterlerden birisi de nitelikli insan gücüdür (Seferoğlu, 2004). Nitelikli insan gücü yetiştirilmesi için alanında uzman eğitimciler gereklidir (Çakıroğlu & Çakıroğlu, 2003; Işık, Çiltaş, & Baş, 2010)

Türkiye'de 4 yıllık üniversite eğitimi ile elde edilen akademik beceri üzerine düzenlenen Kamu Personeli Seçme Sınavı ve alan sınavı ile mesleki yeterliliğe sahip olduğu belirlenen öğretmenler kamuda ya da özel sektörde nitelikli eğitimci olarak istihdam edilmektedir. Göreve yeni başlayan öğretmenler mesleki yaşamları süresince tecrübe edinerek mesleki kariyerlerinde ilerleme kaydetmektedir.

Eğitim çalışanlarının kariyer basamakları yönünden uzman öğretmen/başöğretmen unvanını elde etme için kariyer basamakları sınavına katılma motivasyonları araştırıldığında katılımcılarının çoğunlukla maddi unsurları motivasyon kaynağı olarak belirttikleri görülmüştür.

Nitelikli insan gücünün yetişmesi amacıyla eğitim çalışanlarının motivasyon kaynaklarını yine eğitim ile ilgili konular olması için ekonomik, hukuki, sosyal ve siyasal alanlarda iyileştirici çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Katkı Beyan Oranı

Araştırmaya tüm yazarlar eşit oranda katkı sunmuştur.

KAYNAKÇA**Kitaplar**

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Celep, C. (2004). *Meslek Olarak Öğretmenlik*. Ankara: Anı Yayıncılık.

de Vaus, D. (2013). *Surveys In Social Research*. London: Routledge.

Demirel, E. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Nicel Araştırma Tasarımı*. Konya: Eğitim Yayınevi.

Öğretir Özçelik, A., & Tuğluk, M. (2018). *Eğitim ve Endüstride 21. Yüzyıl Becerileri*. Pegem Akademi.

Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2019). *Research Methods For Business Students*. England: Pearson Education Limited.

Uygun, S. (2013). *Türk Eğitim Sistemi Sorunları* (1. Basım b.). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Ada, Ş., Akan, D., Ayık, A., Yıldırım, İ., & Yalçın, S. (2013). Öğretmenlerin Motivasyon Etkenleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), s. 151-166.

Akçay, R. (2005). Öğretmenlik Mesleğinin Kariyer Yönetimindeki Değişmelerden Kaynaklanan Sorunları ve Bir Kariyer Sistemi Modeli. *Eurasian Journal of Educational Research*, 0(18), 17-27.

Altan, M., & Özmuşul, M. (2022). Geleceğin Türkiye'sinde Öğretmen Refahı: Öğretmenlik Meslek Kanununun Kayıp Parçası. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 24-42.

Bakioğlu, A., & İnandı, Y. (2001). Öğretmenin Kariyer Gelişiminde Müdürün Görevleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*(28), 513-529.

Bakioğlu, A., & Banoğlu, K. (2013). Öğretmenlik Kariyer Basamakları Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Metaforlar ve Sosyal Ağ Analizi Yöntemiyle İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*(37), 28-55.

Cımbız, A., & Küçüker, E. (2015). Öğretmenlik Kariyer Basamakları Uygulamasının Okuldaki Etkilerine İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(38), 689-701.

Çakıroğlu, E., & Çakıroğlu, J. (2003). Reflections on Teacher Education in Turkey. *European Journal of Teacher Education*, (s. 253-264).

Demir, S. (2016). Öğretmen Kariyer Basamakları Uygulamasının Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesi. *Eğitim Ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori Ve Uygulama*, 2(3), 53-80.

Deniz, B. (2009). Kariyer Basamakları Uygulamasının Öğretmen Motivasyonuna Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Göksoy, S., Sağır, M., & Yenipınar, Ş. (2014). Öğretmenlik Uygulamasının Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 443-456.

Gümüştaş, Z., & Gülbahar, B. (2022). Öğretmenlerin Mesleki Motivasyonunu Etkileyen Etmenler. *Pearson Journal of Social Sciences - Humanities*(20), 180-200.

Gündoğdu, K., & Kızıltaş, E. (2008). Kariyer basamaklarında yükselme sistemi ve sınavına ilişkin uzman öğretmen görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*(55), 363-388.

Habacı, İ., Karataş, E., Adıgüzzelli, F., Ürker, A., & Atıcı, R. (2013). Öğretmenlerin Güncel Sorunları. *Electronic Turkish Studies*, 8(6), s. 263-277.

İş, A., & Birel, F. (2022). *Öğretmenlik Meslek Kanununa İlişkin Öğretmen Görüşleri* (Cilt 21). Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi.

Işık, A., Çiltaş, A., & Baş, F. (2010). Öğretmen Yetiştirme ve Öğretmenlik Mesleği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 53-62.

- Kaplan, İ., & Gülcan, M. (2020). Öğretmen Kariyer Basamaklarının Oluşturulmasına İlişkin Görüşlerin İncelenmesi: Karma Yöntem Araştırması. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 380-406.
- Kaya, K. (2007). Öğretmenlik kariyer basamaklarında yükselme sistemine ilişkin öğretmen görüşleri (Elazığ ili örneği). *Yüksek Lisans Tezi*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kazoğlu, İ. (2014). MEB Öğretmen Kariyer Basamakları Yükselme Sisteminin Yeniden Yapılanmasına Yönelik Nitel Bir Araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sağ, V. (2004). Öğretmenlerin Kariyer Geliştirme Hakkındaki Görüşleri ve Öğretmenlik Mesleğinin Kariyer Basamakları Halinde Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Seçer, B., & Çınar, E. (2011). Bireycilik ve Yeni Kariyer Yöntemleri. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 18(2), 49-62.
- Seferoğlu, S. (2004). Öğretmen Adaylarının Öğretmenliğe Yönelik Tutumları. *XII. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı*, (s. 413-423). Ankara.
- Urfalı, P. (2008). İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselme Sistemine İlişkin Görüşleri : Eskişehir İli Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.